

...icke en gång en kålplanta...

Carl von Linné

...Orden är Carl von Linnés, nedskrivna av honom själv strax efter hans enda dokumenterade besök i Järfälla. Året var 1731, på självaste midsommarafton den 23 juni. Strax före klockan två på natten klev Linné, högst ofrivilligt, iland på ön Koffsan. Han var då 24 år gammal, hette fortfarande Carl Linnaeus och studerade medicin i Uppsala. Målet för honom och hans studentkamrater var Stockholm, där de hade tänkt fira midsommar. De färdades med en av Rudbecks postjakter, ett segelfartyg som trafikerade Stockholm – Uppsala. Men utanför Koffsan slutade det att blåsa och man rodde in till Koffsan i väntan på ny vind.

Linnés kamrater ”begofwo sig straxt helt trötte i sömnens säng at

wederqwicka sig” men Linné själv gick ”öen längs åt fram och tillbakars” och medan han gjorde det plockade han ett exemplar av allt som växte på ön, med undantag av mossor. Inte mindre än 88 olika växter samlade han in, däribland den oanseliga men sällsynta strandprylen, som han såg för första gången. Allt detta skrev han ned i sin Flora Kofsöensis, som han döpte sin inventering till.

Inga spår av odling

Insamlingen gjorde han med stor noggrannhet. Han gick i ett ruttmönster ”nästan på samma sätt, som man plöjer”. För första gången prövade Linné en metod som senare kom att kallas linjetaxering. På engelska kallas han ibland ”the Father of Taxonomy”.

Linné noterade också att det inte fanns några som helst spår av odling på ön, inte ens kålplantor. Det förefaller lite märkligt eftersom det på Koffsan låg en krog och man kan tycka att krögaren åtminstone borde ha odlat till husbehov. Men ön är som sagt liten och Linné noterade också att jordmånen mest bestod av grus. Om krogen skriver Linné att den var sammanbyggd av två stugor och att det fanns en gumma som sålde dricka till de sjöfarande.

Utanför Koffsan ligger en större ö, Skäftingeholmen, och där ligger sedan 1929 Görvälns vattenverk. I början av 1990-talet breddades vägen och nya broar byggdes. Den gamla krog-

grunden låg då bokstavligen i vägen. Norrvatten, som äger Vattenverket, bekostade därför utgrävningen av de arkeologiska lämningarna, som gjordes på försommaren 1993 av Järfälla Kultur.

Utgrävningen visade att sjökrogen var ca 5 x 15 meter och att de båda stugorna som Linné nämner var sammanbyggda vid gaveln. Det arkeologiska materialet gav också belägg för att krogverksamhet förekommit. Bland fynden kan nämnas järnföremål, keramik, porslin, glas, kritpipor, mynt och ben. Benmaterialet visar att man ätit nöt, gris och får, men också mycket fisk.

På biblioteket i Jakobsberg finns ett permanent minimuseum, där en del av fynden finns utställda. Koffsan är en liten ö, ”af 180 steg i omkretsen” enligt Linné. Även om landhöjningen har gjort den några kvadratmeter större sen 1731, så är det fortfarande en liten ö och det spännande – inte minst för forskarna – är att man exakt vet på vilken yta Linné samlade in sina växter. Därför är det av vetenskapligt intresse att göra nya insamlingar och se hur floran förändras. Inventeringar (1951 och 1991) har visat att ett fyrtiotal av de arter Linné hittade har försvunnit, men i gengäld har nästan dubbelt så många kommit till. Strandprylen finns dock inte längre kvar...

Ingrid Kennerstedt Bornhall